

CZU: 338.23:630

ASPECTE ALE POLITICII ECONOMICE ÎN DOMENIUL FORESTIER ÎN UNELE ȚĂRI ALE UNIUNII EUROPENE

*Lilia ȘARGU, Cătălin-Ionel IDRICEANU**

Universitatea de Studii Europene din Moldova

**Institutul Național de Cercetări Economice*

Valorificarea resursei silvice de către om reprezintă o intervenție în balanța naturală a mediului, însă cu o abordare integrată gestionarea utilizării va fi mai eficientă și va avea loc nu doar exploatarea resurselor forestiere, ci și regenerarea mai intensivă, paza și protecția acestora. Utilizarea complexă a resurselor forestiere presupune o valorificare rațională, justificată din punct de vedere economic, cu obținerea beneficiilor din utilizarea tuturor utilităților posibile.

Cuvinte-cheie: *silvicultură, industrie forestiera, volumul producției, export, investiții, bioeconomie.*

ASPECTS OF THE ECONOMIC POLICY IN THE FORESTRY SECTOR IN SOME OF THE EUROPEAN UNION COUNTRIES

The exploitation of the forestry resource by man is an intervention in the natural balance of the environment, but with an integrated approach, the management of the use will be more efficient and not only the exploitation of forest resources but also more intensive regeneration and protection will take place. The complex use of forest resources requires a rational enhancement of the value economically justified benefiting from the use of all possible utilities.

Keywords: *silviculture, forestry industry, production volume, export, investment, bio-economy.*

Introducere

Pădurile sunt una dintre cele mai prost gestionate resurse în multe țări. Acest lucru este condiționat de faptul că pădurile sunt foarte subevaluate și multe dintre beneficiile lor de mediu nu sunt captate de valorile pieței. Politicile necoordonate între ele (de exemplu, politicile de agricultură, energie, minerit și transport) de asemenea afectează prosperarea sectorului forestier. În același timp, pădurile joacă un rol critic în menținerea ecologiei. Pădurile pot ajuta la satisfacerea cererilor în creștere pentru alimente, fibre, biocombustibil, adăpost și alte bioproduse, ținându-se cont de faptul că numărul populației pe glob este mereu în creștere. Lemnul este resursa cea mai versatilă, regenerabilă și durabilă de pe pământ, fiind astfel materialul cel mai frecvent utilizat în crearea de mobilier, ca material de construcții (case din lemn, poduri etc.), în industrie (hârtie, plăci din fibre de lemn etc.), în domeniul artei sau alimentației, dar cea mai importantă utilizare, la nivel mondial, rămâne în calitate de combustibil.

Ținând cont de faptul că resursele forestiere sunt alimentate cu energie solară, sunt regenerabile și depozitează carbon în timp ce acestea cresc, ele au, de asemenea, potențialul de a reduce emisiile de gaze cu efect de seră și de a atenua schimbările climatice prin înlocuirea materialelor neregenerabile și a combustibilului fosil. Sectorul forestier este și o sursă importantă de locuri de muncă atât formale, cât și informale, în special în zonele îndepărtate, unde există puține alternative economice.

Rezultate și discuții

Din punct de vedere socioeconomic, pădurile variază de la posesiuni mici de familie la pădurile de stat sau la marile moșii deținute de companii transnaționale. În acest context, amintim că zona împădurită a Uniunii Europene reprezintă aproximativ 4-7% din pădurile lumii și, contrar a ceea ce se întâmplă în multe alte părți ale lumii, această zonă este în creștere lentă. Pădurile europene reprezintă un factor important în atenuarea schimbărilor climatice.

„Pădurile din UE se întind pe 161 de milioane de hectare (4% din suprafețele forestiere mondiale). În total, pădurile acoperă 38% din suprafața terestră a UE, iar cele șase state membre cu cele mai mari zone împădurite (Suedia, Finlanda, Spania, Franța, Germania și Polonia) reprezintă două treimi din suprafețele împădurite ale UE. În plus, la nivel național, dimensiunile lor variază semnificativ: dacă în Finlanda, Suedia și Slovenia peste 60% din suprafața țării este acoperită de păduri, în Țările de Jos și în Regatul Unit această proporție este de numai 11%” [1].

Astfel, Suedia a raportat cea mai mare suprafață împădurită în 2015 (30,5 milioane hectare), urmată de Spania (27,6 milioane hectare), Finlanda (23 milioane hectare), Franța (17,6 milioane hectare), Germania (11,4 milioane hectare) și Italia (11,1 milioane hectare) [2].

Stocul tot mai mare de cherestea din UE-28 a totalizat în 2015 aproximativ 26 miliarde m³, după cum urmează: Germania a avut cea mai mare pondere (14,1%), Suedia (11,5%) și Franța (10,0%). În același an, Germania a avut cel mai mare stoc și în creșterea pădurilor disponibile pentru aprovizionarea cu lemne în 2015, fiind de 3.5 miliarde m³, în timp ce Finlanda, Polonia, Franța și Suedia au raportat fiecare între 2,0 și 2,7 miliarde m³ [2].

În ultimii ani, cele mai importante activități forestiere, inclusiv cele de tăiere, transport și valorificare a lemnului, se atestă în Finlanda, Suedia și în Franța (*a se vedea Tabelul*).

Tabel

Evoluția indicatorilor economici în domeniul silviculturii și activităților de tăiere, transport și valorificare a lemnului în unele țări UE

	Producția brută (mil. EUR)		Valoarea adăugată brută la prețul de bază (mil. EUR)		Formarea brută de capital fix (mil. EUR)		Valoarea adăugată brută / suprafața forestieră disponibilă pentru furnizarea lemnului (EUR/hectare)	
	2005	2014	2005	2014	2005	2014	2005	2015
Finlanda	3 235	4 741	2 422	3 396	388	442	121	174
Franța	5 531	6 811	2 968	3 285	472	231	195	205
Germania	4 141	8 603	1 738	3 053	168	263	160	280
Italia	456	1 517	365	1 217	83	222	47	148
Lituania	172	1 609	102	696	10	133	55	362
Marea Britanie	791	1 416	357	662	20	453	118	211
Suedia	-	4 622	-	3 781	-	648	-	191

Sursa: elaborată de autori în baza datelor Eurostat

Cu referire la Finlanda, putem relata următoarele: cererea pentru produsele din industria forestieră finlandeză rămâne a fi una bună pe piețele mondiale, cu excepția hârtiei de imprimare și scriere, iar prețul de export la celuloză se așteaptă să crească riguros în următorii ani. Pentru anul 2018, specialiștii din domeniu estimează că dezvoltarea industriei forestiere va fi mai degrabă similară cu cea a anului trecut, deși creșterea volumului producției și exporturilor din industria forestieră finlandeză se preconizează că va încetini ușor din acest an. Deși veniturile din exporturile de hârtie continuă să scadă, declinul este compensat de câștigurile din exportul lemnului tăiat, placaj, carton și celuloză. Creșterea bruscă a producției de celuloză și a volumului de export se datorează implementării noii capacități de producție în Finlanda în această perioadă, iar prețurile de export la produsele din industria forestieră nu se vor modifica în mod semnificativ. Creșterea producției și a volumului de export la produsele din industria forestieră va crește până la 65 milioane m³ în anul 2018, iar utilizarea de cherestea în Finlanda este în principal satisfăcută prin extinderea utilizării lemnului pentru necesități cotidiene [3].

Creșterea economiei mondiale ponderată de cotele de export ale industriei forestiere finlandeze va atinge în 2018 valoarea de cca 3%, fiind determinată de consumul privat, investiții și exporturi. Printre principalele destinații în exportul industriei forestiere finlandeze, economia germană crește cu două procente, în timp ce rata de creștere a Marii Britanii încetinește din cauza incertitudinii din jurul Brexit-ului. Exportul spre China va continua în aproape același ritm ca și în ultimii ani, iar spre Federația Rusă va începe să crească din nou după câțiva ani de declin.

În 2016, câștigurile brute bazate pe prețul, pe care firmele îl achitau fie statului, fie proprietarului unei zone de păduri pentru a primi dreptul de a defrișa copacii din zona menționată în contract, a crescut până la 1,8 miliarde de euro. Ca urmare a creșterii defrișărilor, câștigurile sunt proiectate să crească la cca 2 miliarde de euro în anul 2018. De asemenea, se estimează ca profitul operațional în silvicultura privată non-industrială se va

îmbunătăți cu cca 8% din contul creșterii defrișărilor de păduri, iar profitul de exploatare se estimează a fi de cca 130 euro pe hectar. Ca urmare a activităților descrise anterior, actualmente în Finlanda se intensifică presiunea de a investi mai mult în managementul forestier și în îmbunătățirea silviculturii în urma defrișărilor în creștere [3].

Formarea brută de capital fix este un indicator al nivelului de investiții într-o industrie și, ca atare, poate arăta cât de competitivă este industria, în raport cu valoarea adăugată brută totală a acesteia. Astfel, în anul 2014 în silvicultură și în activitățile de tăiere, transport și valorificare a lemnului s-a investit peste trei miliarde de euro, alcătuind cca 12,4% din valoarea adăugată brută pe întreaga Uniune Europeană. Aproape jumătate din investițiile care au avut loc în 2014 provin din Suedia, Finlanda și Regatul Unit. Cele mai înalte proporții ale formării brute de capital fix (subliniem că analizăm statistica din 2013) comparativ cu valoarea adăugată au fost înregistrate în Regatul Unit – 68,4%, România – 36,8%, Cipru – 26,4% și Grecia – 25,8%. Acestea au fost urmate de Lituania – 19,1%, Italia – 18,2% și Suedia – 17,1% [2].

În acest context, menționăm că Suedia reprezintă o economie stabilă și bogată în UE, iar silvicultura se bazează pe tradiții îndelungate privind proprietatea forestieră privată, unde pădurile private aparținând familiilor ocupă aproximativ jumătate din suprafața totală a pădurilor. Jumătatea rămasă este împărțită aproape în mod egal între companiile forestiere private și cele publice. Proprietarii suedezi de păduri private, de rând cu industria forestieră suedeză, formează o coaliție puternică orientată spre producție [4, p.275-282].

În ultimele trei decenii, actorii de mediu au contestat din ce în ce mai mult această coaliție, solicitând modernizarea ecologică a silviculturii. Efectele unei astfel de modernizări au, cu toate acestea, orientarea spre producție, menținându-și poziția dominantă. În timp ce obiectivele generale de mediu au un statut ridicat în legislația suedeză, silvicultura rămâne în continuare a fi gestionată prin metode învechite. Legislația actuală permite proprietarilor de păduri să-și aleagă abordarea dorită pentru managementul forestier, iar majoritatea proprietarilor tind să rămână în mare măsură la paradigma de producție intensivă forestieră.

Oricare ar fi motivele, un rezultat important este perspectiva de integrare a tuturor componentelor sectorului forestier. Silvicultura și industria forestieră sunt considerate componentele de bază ale bioeconomiei suedeze, unde valoarea adăugată a industriei forestiere constituie cea mai mare parte a contribuției monetare din acest sector.

În altă ordine de idei, vom face o analiză a sectorului forestier lituanian care, comparativ cu Suedia, operează împotriva unui fundal istoric radical diferit. Administrația forestieră sovietică care a durat peste o jumătate de secol (anii 1944 – 1990) a fost caracterizată printr-o structură ierarhică rigidă, cu un minister al silviculturii și industriei forestiere în fruntea ierarhiei. Agendele autorităților ministeriale și de planificare au fost necontestate de subordonați sau de cei din afara și, pur și simplu, implementate de întreprinderile forestiere de stat și de colhozuri. În acest context, prioritatea politică de top a fost conservarea resurselor forestiere interne în defavoarea maximizării veniturilor, atât la nivel de întreprindere, cât și la nivel național [5, p.77-88].

Redobândirea independenței a adus schimbări radicale în mediul dat, dar fără a se limita la tranziția către economia de piață și procesul de restituire a terenurilor proprietarilor din perioada de dinainte de al Doilea Război Mondial și moștenitorilor acestora, a condus la situația când la proprietăți forestiere au atestat peste un sfert de milion de noi proprietari de păduri. În aceste condiții extrem de complexe, silvicultura și industria forestieră au cunoscut căi divergente de tranziție. Instalațiile de prelucrare a cherestelei au fost separate de întreprinderile forestiere de stat, astfel că întreaga industrie a cherestelei a fost privatizată. Actualmente, deși proprietatea industrială a pădurilor este practic absentă, industria de cherestea cunoaște o creștere rapidă a capacității de procesare, transformându-se într-o ramură-cheie a industriei de procesare lituaniană.

Companiile din industria forestieră sunt expuse pe deplin forțelor de piață în ceea ce privește achiziționarea de materii prime și realizarea producției lor. Nu există autorități naționale autorizate în mod special să conducă dezvoltarea industriilor forestiere. Situația este complet diferită în silvicultură. Managerii forestieri de stat și proprietarii de păduri private sunt supuși unei reglementări rigide sub forma unor permisiuni de tăieri anuale și numeroase prevederi silvice. Autoritățile forestiere naționale au dominat ferm elaborarea politicilor, industriile forestiere fiind în mod eficient excluse din arenele respective, în timp ce interesele de mediu au căpătat putere în ultimii ani, prin poziția dominantă a autorităților de mediu [6, p.253-268].

În contrast puternic cu Suedia, actorii forestieri lituanieni sunt negociatori duri în ce privește achizițiile lemnului și nu există tentative de a concepe o strategie integrată pentru acest sector. Ilustrativ, programul de dezvoltare a sectorului forestier lituanian pentru perioada 2012-2020 limitează rolul industriei forestiere la declarația că aceasta, de rând cu silvicultura, constituie împreună o ramură importantă a economiei lituaniene.

Nu în ultimul rând, dorim să facem o scurtă trecere în revistă a situației în domeniu din România, căci, după cum s-a subliniat anterior, este țara cu proporții înalte ale formării brute de capital fix (peste 35%), bazate pe investiții în silvicultură și în activitățile de tăiere, transport și valorificare a lemnului. Astfel, primele reglementări cu privire la administrarea și exploatarea pădurilor au apărut în România în secolul XVIII, ca o necesitate firească pe fondul dezvoltării societății cu ajutorul unor resurse tot mai mari de material lemnos. Prin Legea 204/1947 (privind apărarea patrimoniului forestier) s-a dispus ca toate pădurile aflate pe teritoriul României să fie supuse regimului silvic, având ca argument existența la nivel național a unor suprafețe degradate de peste 1 milion de hectare [7].

Ulterior, în anul 1962 a fost adoptat Codul Silvic, care, printre altele, viza asigurarea integrității fondului forestier, iar în anul 1996 acesta a fost schimbat printr-un alt Cod Silvic, care precizează că deținătorii de păduri, inclusiv statul, au obligația să mențină în stare bună pădurea și să execute la timp tăierile de igienă și protecție. Dar, ulterior, ca urmare a punerii în aplicare a legilor proprietății, care au avut ca efect defrișarea ilegală a unor însemnate suprafețe de teren de către deținători, se impunea elaborarea unui alt cadru legislativ care să reglementeze activitățile în sectorul forestier, rezultând adoptarea în anul 2008 a unui nou Cod Silvic.

Actualmente, în contextul realităților naționale, europene și internaționale, autoritățile au misiunea de a elabora Strategia Forestieră Națională 2018 - 2027 care va face posibilă corelarea activității sectorului cu politicile din alte domenii conexe, precum mediul, agricultura și dezvoltarea rurală, sectorul energetic, educația, turismul.

Pornind de la realitatea că suprafața împădurită în România acoperă 6.559 mii ha din teritoriul țării, în contextul schimbărilor climatice, pădurile joacă un rol important nu doar pentru captarea dioxidului de carbon, ci și prin producția de biomasă, prin potențialul pe care îl au în domeniul energiilor regenerabile. În prezent, volumul total pe picior al pădurilor din România este estimat la peste 1.413 milioane m³, principalele formații forestiere fiind: molidișurile, brădetele, amestecurile de fag cu rășinoase, făgetele, goruneto-făgetele și șleaurile de deal cu gorun; gorunet și stejăret (inclusiv de stejar brumăriu și stejar pufos), șleaurile cu stejar (de luncă, de câmpie și de deal), cerete, gârnițete și amestecurile de cer și gârniță; salcâmetele, aninișurile, zăvoaiele de salcie și de plopi indigeni ș.a. Creșterea totală a pădurilor este estimată la 34 milioane m³ /an. În prezent, acest volum, oferă posibilitatea anuală de creștere a pădurilor la nivel național de 22,1 milioane m³ [8].

Procentele reduse de împădurire din zonele de câmpie se corelează cu secete frecvente și prelungite, așa cum despăduririle din zona de deal, precum și tăierile masive din unele păduri de munte se corelează cu fenomene de torențialitate și de degradare a terenurilor. Aceste fenomene se accentuează de la perioadă la perioadă, pe fondul unor dificultăți de ordin social și legislativ și al lipsei de capacități instituționale și financiare la o mare parte din deținătorii de păduri sau de terenuri care ar trebui împădurite. Investițiile în acest domeniu au fost reduse sau chiar neglijate.

Cu toate acestea, contribuția directă a industriei lemnului la formarea PIB în România a fost relativ constantă în ultimul deceniu, variind, potrivit unui studiu al PwC România, între 1,1% și 1,5%. Din acest punct de vedere, România se situa în 2014 pe locul 9 în cadrul Uniunii Europene, 1,1% comparativ cu media pe UE de 0,4%. Dacă e să considerăm și efectul indirect și cel indus asupra economiei, industria silvică și de prelucrare a lemnului din România contribuie cu 3,5% la PIB.

România deține a opta (cea mai mare) suprafață împădurită din UE. Astfel, la sfârșitul anului 2015 suprafața forestieră națională era de 6,86 mil. hectare, cel mai ridicat nivel de la 1929 încoace, însă suprafața forestieră disponibilă pentru exploatare a scăzut cu 18% față de 1990. În același timp, ea ocupă doar locul 20 în UE în funcție de gradul de acoperire forestieră; la finele anului 2015 suprafața forestieră reprezenta 29% din suprafața totală a terenurilor țării, în creștere cu 2% față de 1990. Astfel, gradul de acoperire forestieră al României se situează sub media pe UE (37%) și sub obiectivul stabilit prin programul Natura 2000 (40%).

Potrivit unui studiu PwC, România are circa 2 mil. hectare de terenuri agricole degradate, care ar putea fi utilizate pentru împădurire, iar sectorul silvic și al prelucrării lemnului contribuie cu 1,7 miliarde euro la bugetul de stat, atunci când sunt luate în calcul efectele directe și indirecte asupra economiei. În 2015, volumul de lemn disponibil pentru exploatare în România a reprezentat numai 66,8% din volumul total de lemn (în scădere de la 88% în 1990), fiind unul dintre cele mai reduse grade de exploatare din UE, iar investițiile în sectorul de prelucrare a lemnului au fost în medie de 200 milioane de euro pe an [9].

Per general pe UE, raportul dintre valoarea adăugată generată în sectorul forestier și activitățile de tăiere, transport și valorificare a lemnului, comparat cu suprafața forestieră disponibilă pentru aprovizionarea cu lemne, este un indicator care poate fi utilizat pentru a analiza productivitatea activităților forestiere în întreaga Uniune Europeană.

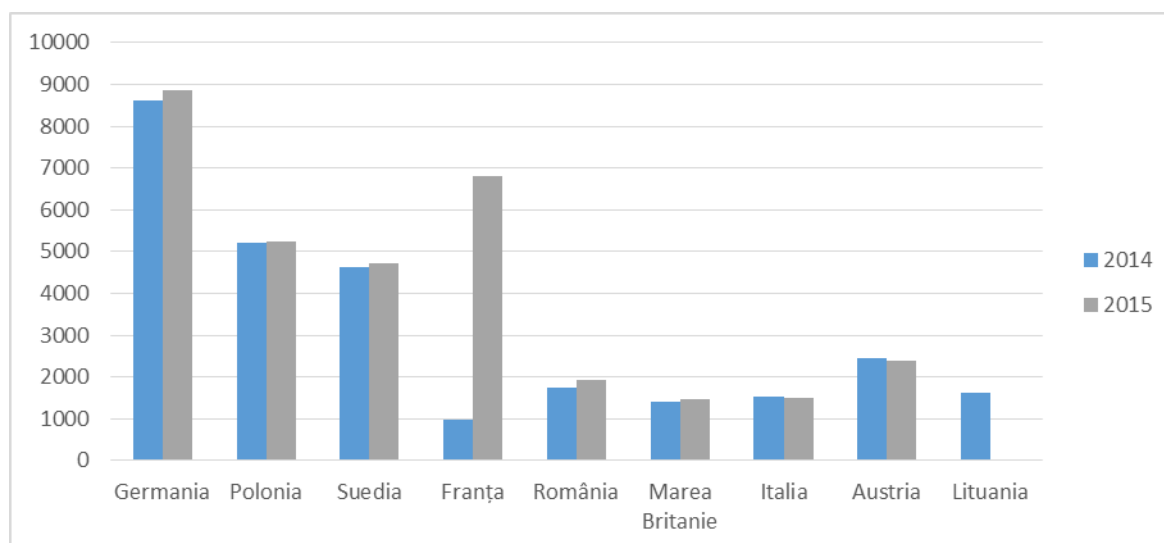

Fig.1. Silvicultura și exploatarea forestieră pe tipuri de producție în unele țări ale EU.

Sursa: elaborată de autori în baza datelor Eurostat

Raportul de stat al pădurilor Europene 2011, elaborat de comun cu Conferința Ministerială privind Protecția Pădurilor în Europa (Forest Europe), Organizația pentru Alimentație și Agricultură și cu Comisia Economică pentru Europa a Organizației Națiunilor Unite descrie Sectorul forestier european ca fiind din ce în ce mai durabil din punct de vedere ecologic și social. O astfel de evaluare este justificată în mai multe feluri.

Deoarece populația mondială se va apropia de 9 miliarde de oameni până în 2050, iar resursele naturale sunt pe sfârșite, Europa are nevoie de resurse biologice regenerabile pentru alimente și hrană pentru animale sigură și sănătoasă, precum și pentru materiale, energie și alte produse. Pădurile absorb carbonul: plantele elimină carbonul din atmosferă din dioxidul de carbon, pe care îl absorb în timpul fotosintezei. Cu toate acestea, o astfel de situație apare numai atunci când creșterea anuală a pădurii depășește cantitatea de lemn recoltat. Trecerea de la resursele fosile la cele biologice va reduce, de asemenea, cantitatea de emisii nocive în atmosferă. Acest lucru se datorează faptului că toate resursele biologice sunt regenerabile și au propriile cicluri de carbon. Combustibilii fosili provin de asemenea din materiale biologice, dar au fost în sol de milioane de ani și, prin urmare, nu fac parte din ciclul de carbon. Emisiile de gaze rezultate din arderea combustibililor fosili cresc cantitatea de dioxid de carbon din ciclul de carbon și perturbă echilibrul acestuia.

Concluzii

Pădurile Uniunii Europene au o importanță economică uriașă și ar putea oferi inspirația pentru restructurarea ecologică esențială a economiei europene. Ele oferă, de asemenea, servicii ecologice esențiale pentru oameni, animale și plante. Potrivit Confederației Proprietarilor Pădurilor Europene, cifra de afaceri anuală a industriei forestiere este de 450 miliarde de euro, contribuind cu 9% la PIB-ul sectorului european de producție. Alte bunuri, precum pomii de Crăciun, fructele și pluta, vin direct din păduri și sunt surse importante de venit pentru mulți europeni. Dar să considerăm pădurile doar prin prisma semnificației economice nu este un fapt justificat, căci nu reflectă adevărata valoare a pădurilor bătrânului continent.

Este foarte important ca suprafața anuală de pădure în creștere să depășească numărul de arbori tăiați și ca pentru fiecare copac tăiat să fie plantat unul nou. Dovada faptului că procesul de recoltare a fost efectuat în conformitate cu standardele de mediu, este lemnul certificat. Aceasta înseamnă că au fost îndeplinite cerințele privind protecția speciilor rare, habitatelor specifice ale animalelor, diversitatea biologică și conservarea copacilor, ce reprezintă o valoare deosebită pentru oameni sau animale. Aceasta înseamnă, de asemenea, îndeplinirea cerințelor de protecție a resurselor de apă și a regiunilor cu importanță socială semnificativă.

Pădurile Uniunii Europene sunt în ascendență, astfel că în ultimul deceniu au crescut cu o suprafață de mărimea Elveției, deci se pare că silvicultura europeană este interesată de sănătatea pe termen lung a pădurilor, mai degrabă decât de câștigurile pe termen scurt.

Referințe:

1. Uniunea Europeană și pădurile: <http://www.europarl.europa.eu> [Accesat: 01.03.2018]
2. <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics> [Accesat: 16.01.2018]
3. VIITANEN, J., MUTANEN, A. Finnish Forest Sector Economic Outlook 2017–2018. In: *Natural resources and bioeconomy studies*, 2017, no.71. 11 p.
4. LIDSKOG, R., SJÖDIN, D. *Why do forest owners fail to heed warnings? Conflicting risk evaluations made by the Swedish Forest Agency and forest owners*, 2014, no.29.
5. BRUKAS, V., KULIEŠIS, A., SALLNÄS, O., LINKEVIČIUS E. *Resource availability, planning rigidity and Realpolitik in Lithuanian forest utilization*, vol.35, 2011.
6. SNEDDON, C., HOWARTH, R., NORGAARD, R. Sustainable development in a post-Brundtland world. In: *Ecological economy*, 2006, no.57.
7. Legea nr.204/1947. În: *Buletinul Oficial*, 1947, nr.140, art.1.
8. *Strategia Forestieră Națională a României pentru anii 2018-2027*. <http://www.mmediu.ro/> [Accesat: 08.02.2018]
9. https://www.pwc.ro/en/press_room/assets/2016/wood-industry-ro.pdf [Accesat: 09.03.2018]

Date despre autori:

Lilia ȘARGU, doctor, conferențiar universitar; decan al Facultății de Științe Economice, Universitatea de Studii Europene din Moldova.

E-mail: lsargu@mail.ru

Cătălin-Ionel IDRICEANU, doctorand, Școala doctorală Științe Economice și Demografice, Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”.

Prezentat la 04.05.2018